

EUGEN SIMION

FRAGMENTE CRITICE

II

Demonul teoriei a obosit

Prefață de Maricica Munteanu

CUPRINS

PREFAȚĂ.....	5
I. DESPĂRȚIREA DE POSTMODERNISM.....	17
„Sunt un sceptic care caută motive să se mântuiască”	19
Omul caragialesc	28
Dinescu, poetul tragicului derizoriu.....	33
Un poet creștin. Miron Kiropol.....	38
Între nume și lucruri. Marcel Mihalăș	43
Mitologie de buzunar. exilatul Ion Caraion.....	47
Un studiu al melancoliei. Dan Laurențiu.....	51
Un „roman à thèse”	56
A.E. Baconsky: <i>Biserica neagră</i>	60
Parabola labirintului. Ioan Mihai Cochinescu	65
Vintilă Horia. romanul mitic	72
Ioan Flora. poezia „clocotristă”	86
Pagini de jurnal.....	93
I.L. Caragiale, azi.....	96
Caragiale și stilul românesc	100
Paul Goma. romanul autobiografic	105
„Patetică și fără pudoare”. Marta Petreu.....	111
Don Gheorghie de Sancho Pance și prietenul său, numismatul Nichita Stănescu.....	116
Un personaj tragic: Inochentie Micu Klein	122
Un infanterist al textualismului. Gheorghe Iova	127
Părinți și copii. O temă obsedantă în epica lui Marin Preda.....	133
Amintirile deghezate ale lui Ov. S. Crohmălniceanu	143
O proză înceată și greoaie? Rebreanu	151
Note sentimentale despre Blaga	155
Romanul parodic, romanul de mistere în varianta optzeciștilor George Cușnarencu și Nicolae Iliescu.....	161
Proza fantastică și parabolică. Tudor Dumitru Savu	166
Despărțirea de postmodernism? Nicolae Iliescu.....	171
Isus și Maria Magdalena, eroi de roman erotic și parabolic. George Cușnarencu.....	182
Primul Tzara	189

„Proba failibilității”	200
Confesiunile lui Al. Paleologu.....	200
Despre susceptibilitate și alte maladii ale spiritului.....	212
În dialog cu Ștefan Aug. Doinaș	216
„Singurătatea-n zbor”	233
Sorescu, schiță de portret.....	238
Despărțirea de Marin Sorescu	241
Înaintea plecării. Puntea lui Sorescu	245
Maratonistul. Tot despre Sorescu	249
Petru Movilă – 400.....	252
„O Siberie a spiritului?”	257
Demonul teoriei a obosit.....	264
Post-postmodernismul	278

II. VIAȚA CA LITERATURĂ..... 289

Vorbiți „romgleza”?	291
Destinul unui istoric. Gheorghe Brătianu	296
Jurnalul Alicei Voinescu.....	300
„Conservatorul-democrat” I.L. Caragiale	303
Nichita Stănescu. O beizadea într-o epocă proletară.....	308
Despre toleranța activă N. Steinhardt și despre morală „bunului-simț căpos”	311
Note mărunte despre anomie, sinistroză, creatori și servitori ai statului.....	315
Fragmente despre Preda.....	319
„Revizuirea” lui Preda	331
Amintirile unui laș	335
Literatura carcerală.....	340
Revizuiiri.....	343
Oenologul și vânătorul. Doi academicieni de renume și pasiunile lor lumești: Valeriu Cotea și Gheorghe Buzdugan	347
Un român la Paris. D. Țepeneag	351
<i>Tedium vitae</i>	358
O bucurie a culorilor	362
Despărțirea de Eminescu	366
Mitul Eminescu trebuie să existe azi, ca și ieri... ..	375
Șeful justițiar și intelectualul culpabil.....	379
Boema literară	385
Grigore Moisil sau despre confortul inteligenței.....	390
Sorin Titel	394
Sindromul manichiuristei și sindromul recepționerei	399
Identitatea literaturii române.....	404
Puțină politologie: dreapta și stânga, azi.....	408

Un moralist răsăritean. Jovan Dučić.....	413
Ștefan Augustin Doinaș, psalmistul.....	421
Mai mult ca perfectul singurătății. Dorin Tudoran.....	430
Jurnale infidele. Bujor Nedelcovici.....	438
Țăranul român.....	445
Trist ca un Verlaine rural. Jurnalul lui Jules Renard.....	450
Michel Leiris sau despre existența negativă.....	454
În dialog cu Caius Dragomir. Despre modelele literaturii.....	458
INDICE DE NUME.....	477

LBRIS

We know
books

I. DESPĂRȚIREA DE POSTMODERNISM

„SUNT UN SCEPTIC CARE CAUTĂ MOTIVE SĂ SE MÂNTUIASCĂ”

1. *Timpul trăirii și timpul mărturisirii coincid și se influențează – scriați la sfârșitul fascinantei cărți cu același titlu. Dialogurile se vor tot niște mărturii pentru azi, pentru mâine. De ce are nevoie omul de mărturisiri? Poate tocmai fiindcă trăiește!? Un timp îl reclamă pe celălalt?*

— Aș reformula în acest chip întrebarea dumitale: de ce credeți că s-au înmulțit, în ultima vreme, jurnalele intime, memoriile, autobiografiile, cărțile de interviuri? De ce simte omul de azi nevoia de a depune mărturie și de a se mărturisi?... iar eu aș putea răspunde că din cel puțin două motive: 1) pentru că omul care trăiește la sfârșitul acestui secol a pățit multe, a trecut printr-o istorie de multe ori crudă și irațională și, ca să parafrarez pe un autor antic, omul n-a reușit să-și calce frica în picioare, dimpotrivă, s-a instalat în ea ca într-o boală cronicizată, și 2) după ce structuralismul și alte școli formaliste le-au ignorat, genurile subiectivității (acelea care țin de sfera *biograficului*) revin în forță în primul plan al literaturii. Revine o dată cu ele și tema identității omului. Revine, din exilul în care fusese trimis, și *autorul*, ca *eu social* și *eu profund*. „Eu este altul”, de acord, dar și propoziția „eu sunt în altul” este adevărată. Acest *altul* mă reprezintă, totuși, pe mine, cu eul meu superficial (biografia, opțiunile, faptele mele) și eul meu profund, identificabil în operele mele. Ți-aș aminti această observație a lui Eugène Ionesco din *Journal en miettes* (1967): „Je me pense. Je suis un autre. Ce «je» est pris dans le moi; sa racine est moi. La terre nourricière ou la sève du «je» c’est «moi»”... Marele dramaturg simțise cu o oră mai devreme (suntem, repet, în 1967, în plin cult pentru „omul de hârtie”, pentru „ființa

gramaticală”) că omul a pierdut ceva important, că acest *altul* care îmi ia locul în literatură este, totuși, o reprezentare a mea și că literatura nu mă poate părăsi pe mine ca ființă existențială și *codul meu existențial*...

De ce are nevoie omul de mărturisiri? Ca să-și descopere identitatea într-o lume care tinde să i-o distrugă și să-și apere identitatea într-o societate, cum este cea modernă, în care, după vorba lui Sartre, totul este „un raport de raporturi”. Care este locul meu în acest raport de raporturi? Și, înainte de orice, cine sunt eu? Eu care gândesc și trăiesc toate acestea...

În ce mă privește, am și un motiv special (îl au, probabil, și alții, dar nu-l mărturisesc!): făcând multă vreme critică literară, vorbind mereu de *alții*, am constatat la un moment dat că eu mă sacrific sistematic, vocea mea nu pătrunde decât indirect și cu multe precauții în discursul meu. *Jurnalul* este o formă de evaziune din critică. E revanșa, protestul subiectivității mele. Și, apoi, trecusem printr-o experiență (vorbesc de aceea consemnată în *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*) pe care voiam numaidecât „s-o scriu” și, astfel, s-o comunic. Jurnalul intim este un exercițiu de sinceritate...

2. *Sunteți de pe aceleași meleaguri ploieștene cu nenea Iancu și Nichita Stănescu. E un noroc sau o povară să te naști pe asemenea meleaguri?*

— Noroc poate că da, *povară* nu văd de ce. Nașterea este o fatalitate și trebuie judecată ca atare. M-am simțit bine, cât am fost copil, în casa părinților mei. Copilăria mea a fost fericită, mi-am adorat tatăl fără să știu nimic despre complexe psihanalizei, mă duc și azi de două ori pe lună cel puțin să-mi văd mama... Am făcut o școală bună la Ploiești (vechitul liceu „Sfinții Petru și Pavel”, devenit ulterior Liceul „I.L. Caragiale”, situat pe Calea Oilor) și, în adolescență, am descoperit critica literară. În acest timp colegul meu Stănescu Hristea Nichita descoperea poemul ludic și *râsul-plânsul* ploieștean. De mult, de mai de demult, care va să zică, noi, ploieștenii, ne pregăteam să dăm lovitura în literatură... Patronul nostru spiritual, I.L. Caragiale, jefuise totul și ne-a

băgat pe toți, inclusiv pe Dumneavoastră, transilvănenii, într-un model de existență... Am comentat, în alt loc, ideea lui Barthes despre tragedie ca școală de stil. O reamintesc, aici, pentru a spune că stilul nostru de existență a fost dat nu de tragedie, ci de comedie... Geniul ironic al lui nenea Iancu ne-a fixat într-un model de viață și *stilul* lui a devenit stilul nostru de existență... Nichita Stănescu a tras din răs, ca dintr-o gogoasă de vierme de mătase, firul subțire al plânsului și l-a țesut (ca să rămânem în domeniul textil!) în poemele lui în care cu un ochi râde și cu altul jeluiește... Ce face criticul ieșit din acest spațiu ironic-oniric (căci mai este și revoluția onirică a lui Candiano Popescu, bravul erou din schița cunoscută)?! Citește pe scriitorii ironici și ludici și încearcă să ajungă la fondul grav al operei lor. Nu-i un spirit fanatizat (ironia lui Caragiale este o școală bună), nu suferă de cele două complexe ale scriitorului român (*complexul localist* și *complexul universalist*) sau, mă rog, încearcă să scape de ele; nu are obsesia ruralului sau a urbanului în literatură, considerând că nu obiectul (tema) dă complexitatea operei, ci privirea care se îndreaptă spre acest obiect poate fi complexă, expresivă sau, dimpotrivă, minimalizantă, inexpressivă; în fine, criticul născut, cum zici dumneata, pe meleagurile ploieștene și-a fixat singur locul în ariergarda avangardei, ca să vadă mai bine și să judece mai drept; asta îl împiedică să fie critic de grup, îl împiedică, în același timp, să stea departe de grupurile (direcțiile) înnoitoare din literatură... Noi, ploieștenii, voim cu tot dinadinsul progresul, dar, mă înțelegeți, progresul să nu piardă ființa noastră ireductibilă...

3. *Ați avut parte de o școală bună, de mari dascăli? (Atât la liceu cât și la facultate.) V-au format ei personalitatea, v-au deschis gustul spre critică?!*

— Am avut parte, repet, de o școală bună. Profesori învățați, cu tragere de inimă. I-am evocat atunci când am scris, în *Scriitori români de azi, I*, de copilăria și adolescența lui Nichita Stănescu. La facultate am avut, iarăși, norocul să prind încă o mare generație de profesori: Vianu, Rosetti, Jordan, Graur, G. Călinescu. Călinescu nu ținea cursuri, dar

ținea multe conferințe și, în perioada în care am fost student, n-am ratat, cred, nici una. Mi-am făcut o idee, ascultându-i și citindu-i, despre ce este și ce trebuie să fie un profesor de umanioare: un model spiritual și, neapărat, un model moral. Profesorul trebuie să știe carte, evident, multă carte, dar trebuie să știe să dea tinerilor care îl ascultă o sugestie despre modul în care se poate trăi printre cărți. Să fie, cu alte vorbe, un om drept și să creadă în adevăr. Să nu fie, după expresia lui Tudor Vianu, *un om de vorbe* și să nu facă în nici o împrejurare compromisuri cu ideile. Iar dacă le face, să știe că nu-i vor fi iertate... Tinerii din amfiteatre sunt necruțători, niște iacobini...

4. Unde ați debutat și cu sau despre ce? În ce revistă?

— Debutul debutului în *Curierul Liceului „Sfinții Petru și Pavel”* cu o compoziție școlară pe tema „Cum v-ați petrecut vacanța”... Profesorul de română a găsit-o bună și a publicat-o. De mici simțim noi, ploieștenii, chemarea spre literatură...

Dar ce importanță au toate acestea? Am început să simt gustul criticii atunci când G. Ivașcu mi-a dat o rubrică în *Contemporanul*, la începutul anilor '60 și Paul Georgescu m-a invitat (reține termenul, domnule Cacoveanu, nu-i nici o exagerare din partea mea; pe atunci, un tânăr critic era *invitat* să scrie într-o revistă!) să colaborez la *Gazeta literară*: în 1962 am intrat chiar în redacția revistei, adus de prozatorul Aurel Mihale, redactorul-șef de atunci. Lucrau deja acolo: Nichita Stănescu, Cezar Baltag, G. Dimisianu, Ov. S. Crohmălniceanu, mai târziu au apărut Valeriu Cristea și alții¹... Aveam sentimentul că sarcina noastră este literatura română. Generația tânără intra, cum se zice, în luptă... Nu uit faptul că am publicat în *Tribuna* din Cluj unul dintre primele mele articole (despre *Caietele eminesciene*), o revistă pe care o citeam cu interes pe vremea aceea. Aici debutase și prietenul meu Nichita Stănescu cu niște poeme fermecătoare... Nu mai știu cum au evoluat relațiile lui Nichita Stănescu cu presa ardeleană, dar pot spune că ale

¹ Mă gândeam în primul rând la Lucian Raicu, un nume care nu putea fi citat atunci.

mele sunt azi, ca să zic așa, sublime, dar lipsesc cu desăvârșire... Citesc cu atenție pe scriitorii din Ardeal și scriu fără judecăți despre ei. Noi, ploieștenii, suntem, știi bine, internaționaliști... Nu avem orgolii locale.

5. *Vă întreb lucruri legate de autobiografia dumneavoastră, deși recent ați afirmat că un critic nu are biografie! De ce?*

— Am spus eu că un critic literar nu are biografie? Când? Nu-mi amintesc în ce împrejurare. Dacă mi-a scăpat, cumva, această propoziție, o retrag. Ca orice creator, criticul are o biografie și o parte din biografia sa poate fi urmărită în operă. Mai exact, opera lui este o formă a biografiei sale. Apoi existența lui socială, viața lui particulară, adeziunile și tăcerile sale... toate acestea pot forma o fabuloasă biografie... Trebuie doar ca un om talentat s-o scrie. Visez să scriu o carte despre biografiile criticilor români... Ce destine au câțiva dintre ei!...

6. *Aveți două trăiri, două meniri, două – să le zicem – suferințe – catedra și critica. Cum se completează una pe alta, unde și cum se despart?*

— Două suferințe? Merg foarte bine împreună, mai ales după ce critica profunzimilor a pătruns în mediile universitare. N-aș putea totuși spune că sunt mulțumit de ceea ce fac la catedră. Predau un curs de 33 de ore studenților români și cam 150 de ore de limba română studenților străini (în anul pregătitor). Am încercat să schimb ceva în acest raport, dar n-am reușit. Tocmai mă pregătesc în săptămânile ce urmează (suntem în 30 ianuarie 1989) să-mi iau grupa în primire și s-o duc până în iulie... Să vedem cum se va descurca, în acest timp, criticul literar...

7. *Ca dascăl ce urmăriți să imprimați în gândirea studenților: o disciplină, o atitudine, o orientare, o metodă sau să-i formați ca într-o matriță?*

— Mai întâi să fac o precizare, stimate Viorel Cacoveanu: de când am răspuns la ultima întrebare (a VI-a) până acum, când încerc să răspund la cea de a VII-a, au trecut... nouă luni (suntem în 27 septembrie 1989). N-am avut energia, pur și simplu, să merg mai departe. La ce bun?,

mi-am zis și am lăsat totul baltă. M-am luat cu altele și am uitat de interviu. Nici chiar telefoanele dumitale alarmate nu m-au scos din inerția în care intrasem. Zilele trecute, umblând prin hârtiile mele, am dat însă de notele de mai sus și, citindu-le, mi-am zis că trebuie să le duc la capăt. Noi, românii, suntem spirite adamice: începem și nu terminăm niciodată lucrurile. Este o caracteristică, spune Ortega y Gasset, a culturilor mediteraneene. Construim din fuga cailor, vorba lui G. Călinescu. Începem *Magnum etimologicum*... și-l abandonăm după primele litere... Scriem primul volum dintr-o operă întinsă și uităm să-l mai scriem și pe al doilea... Vreau să scap, am scris și altădată, de acest destin. Măcar criticul literar să ducă lucrurile până la capăt...

Revin, deci, la întrebările dumitale. Ce le spun, ce-i învăț eu pe studenții mei? Nici nu bănuiești dumneata ce întrebare dificilă îmi pui. Încerc să răspund la ea în fiecare an, în prima oră de curs. Uneori am sentimentul că am găsit răspunsul, alteori nu. În fond, literatura nu se poate *preda*, nici *învăța*. Ceea ce se poate „preda” în amfiteatrul universitar este *cultura literaturii* (curențe, școli, ideologia scriitorului, formația lui intelectuală, opțiunile lui sociale și teoretice etc..., tot ceea ce precede și, de multe ori, provoacă, determină *creația*, dar n-o justifică niciodată în totalitate!). Literatura ca atare, în specificitatea ei, cere alt fel de inițiere și inițierea se bazează pe o *lectură gânditoare*. Profesorul pregătește, în fond, studenții pentru acest tip de lectură. Le formează spiritul și le pregătește instrumentele de lucru. Dacă m-aș folosi de o veche distincție filozofică, aș zice că un bun profesor de literatură predă *cunoașterea* literaturii pentru ca elevul să ajungă singur la *înțelegerea* literaturii. Cunoașterea înseamnă în acest caz reproducere, înțelegerea înseamnă recreație. Desigur, un profesor are, azi ca și ieri, și o misiune morală. El trebuie să gândească bine și să judece drept, având mereu în minte ideea vechilor esteticieni că o lucrare adevărată este, cel puțin pe jumătate, și o lucrare bună... Spiritul tânăr are nevoie de puncte de reper (de modele) și profesorul trebuie

să fie cel dintâi care să se ofere ca model...

8. *Sunteți un model – deși se pare că nu vă place – pentru studenți? Avem nevoie de modele?*

— Nu știu dacă sunt, dar aș dori foarte mult să fiu un model spiritual și moral pentru tinerii mei studenți. Încerc, oricum, să nu-i dezamăgesc. Relația student-profesor este azi complexă. Umberto Eco spune că intră și o notă... erotică în această relație. Profesorul trebuie să placă studenților, să fie acceptat, simpatizat, crezut, urmat în ideile lui... Cred că are dreptate. Are dreptate și când spune că profesorul dă un spectacol, discursul lui este, oricât nu ne-ar conveni termenul, teatral. Ca student, am audiat doi mari actori-profesori: Tudor Vianu și G. Călinescu, de care ți-am vorbit. Nu-mi dau seama în ce măsură spectacolele lor ar mai putea fi, azi, reluate, imitate... A dispărut, cred, gustul publicului pentru lecția magistrală. El așteaptă altceva de la noi, un alt limbaj, alt tip de discurs, de spectacol (*un spectacol*, ca să fiu în consens cu limbajul de azi al criticii *dramatice*, *anti-spectacol*): unul bazat, oricum, pe cordialitate, afecțiune și, neapărat, pe o dorință de cooperare... Studentul nu mai este (nici nu știu dacă a fost vreodată) un spirit neștiutor, neavizat, pe care profesorul trebuie să-l îndoape cu știința lui. Este, de regulă, un intelectual receptiv, are opinii și are mult spirit critic. Trebuie să-l iei în serios și să-l inviți la dialog. Nu toți vor veni în întâmpinarea ta, dar câțiva, cei mai buni, nu vor întârzia să apară.

9. *Se spune că sunteți un stilist al criticii...*

— Un stilist? Am un stil, adică, „frumos”? Dar frumusețea stilului critic stă în exactitatea limbajului și în puterea de a imagina ideile... M-aș bucura, sincer vorbind, să am aceste însușiri...

10. *Afirmați recent că criticul este un apostol. În ce sens?*

— Mircea Zăciu m-a numit, din cauza numelui meu biblic, „stâlpnicul”. M-am simțit și eu atunci obligat să vorbesc de apostolatul criticii. Ia și dumneata termenul într-un sens mai profan. Criticul este, indirect, un îndrumător, orientează, educă gustul cititorilor săi. Acțiunea critică se bazează, cum a dovedit Lovinescu, pe un imperativ etic.

Misiunea ei morală este implicită și este condiționată, trebuie subliniat acest aspect, de factorul estetic. Educă numai acela care știe să educe bine. O carte proastă nu este niciodată morală. Este, mai degrabă, imorală pentru că lipsa de talent este, cu adevărat, imorală în artă.

11. *Un critic literar există în măsura în care există valorile pe care le apără, declarați într-un interviu lui Adrian Păunescu. A trecut destul de mult de atunci și vreau să vă întreb: care sunt valorile prin care există azi Eugen Simion?*

— Aruncați-vă o privire în cele patru volume (la data când scriu aceste rânduri volumul al IV-lea se află în corectura a II-a) din *Scriitori români de azi* și veți avea răspunsul la întrebarea dumneavoastră. Dar, atenție, criticul trăiește nu numai prin valorile pe care le descoperă, le apără, le impune în literatură. Trăiește, după ce toate acestea devin bunuri de manual, prin creația din interiorul operei sale. Vezi cazul Maiorescu...

12. *În bună măsură critica se face la autor și nu la carte! De ce? Critica e împărțită în grupuri, are preferințe, iubește pe unii și-i ignoră pe alții. De ce?*

— Nu știu să vă răspund la această întrebare. Pot doar să vă spun că eu sunt într-o lume de relații un spirit independent, ca și cunoscutul personaj. Mă străduiesc, în orice caz, să fiu. Solitar și solidar...

13. *Se scrie multă, poate prea multă poezie azi. Vorba regretatului Al. Căprariu, versuri scriu mulți, poezie puțini. Nu sunt prea mulți... Înlocuitori în poezie?*

— Sunt, dar nu de ei trebuie să ne ocupăm noi. Există, azi, poeți admirabili și chiar câțiva mari poeți: conștiințe estetice și conștiințe morale. I-am citit, în ultima vreme, cu precădere pe tinerii poeți și le-am acordat în *Scriitori...*, IV, un spațiu întins. Îmi plac, sunt alături de ei, efortul lor de a schimba limbajul poeziei românești (în sensul postmodernismului) este remarcabil. Ceilalți, versificatorii, înlocuitorii, cum le zici dumneata, își urmează calea lor...

14. *Ați dori să fiți optimistul mântuit?!!!*

— Nu, scepticul mântuit... Să rămânem la tipologia barbiană și lovinesciană. Sunt și eu, în felul meu, un sceptic care caută motive să se mântuiască...

15. *Îl întreb pe dascălul Eugen Simion încotro se îndreaptă lumea acestui sfârșit de mileniu?*

— Dumneata vezi în mine un profet... Și eu sunt doar un critic literar, nimic mai mult, dar nici mai puțin... Nu pot să fac decât o singură previziune: lumea aceasta va recupera, dacă va cunoaște libertatea deplină a spiritului, valorile pe care, din nesocotință, le-a pierdut... Și va inventa, desigur, altele.¹

1989

¹ Interlocutorul meu este scriitorul clujean Viorel Cacoveanu. Interviu a apărut în revista *Steaua* (nr. 11-12, 1989).

OMUL CARAGIALESC

Mircea Iorgulescu, critic, cum se știe, al actualității literare, scrie acum¹ un eseu despre lumea lui Caragiale fără a ține seama de noile metode de analiză și fără a fi intimidat de subiect. O întoarcere semnificativă. I.L. Caragiale este, în ultimii ani, scriitorul român pe care îl iau ca model nu numai prozatorii, dar și poeții tineri. E, totodată, scriitorul român cel mai cercetat, probabil, de vechea și noua critică. De ce oare? Ar trebui o discuție specială despre această problemă și, cum spațiul unei cronici literare n-o îngăduie, o amânăm pentru alt prilej și alt cadru. Cert este că prozele și comediile lui I.L. Caragiale plac și azi și stimulează fantezia critică. Eseul lui Mircea Iorgulescu vine după un șir lung de studii publicate în ultimii ani de critici din mai multe generații, cu instrumente (metode) diferite. La numele citate în eseu trebuie adăugat și acela al Măriei Vodă Căpușan, autoarea unei fine analize a moftologiilor lui Caragiale. Mircea Iorgulescu se apropie de Caragiale nu cu o metodă nouă (o *grilă*, un *sistem de lectură*, un *cod* etc.), ci cu o disponibilitate și o curiozitate nouă: recitește ceea ce, negreșit, au citit și alții și caută câteva puncte de reper într-un univers carnavalesc și haotic. În prefață se distanțează de interpretarea, într-adevăr discutabilă, pe care o dă într-un articol din 1931 Mihai Ralea omului caragialesc. Dar mai mult se desparte, am impresia, de ideile din *Domina bona*, eseu din 1947 al lui G. Călinescu. Autorul *Istoriei literaturii române* descoperea arhetipurile, marile simboluri, în fine, sublimul din comediile și schițele lui I.L. Caragiale: Cetățeanul turmentat este un mistic, jupân Dumitrache și Trahanache sunt și ei mistici în sens platonico-

¹ Mircea Iorgulescu, *Eseu despre lumea lui Caragiale*, Editura Cartea Românească, 1988.